לשיטת רבי יהודה שאמר בטעם טבילה זו שהיא מפני סרך טבילה, אם יש לו חציצה על בשרו, האם חוֹצִין, אוֹ כיון שהטבילה באה רק להזכירו אם יש לו טומאה ישנה לא החמירו בטבילה זו, וְאֵינוֹ חוֹצִין. אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, אף על פי שטבילה זו היא מדרבנן כדי שיזכור אם יש בידו טומאה ישנה, כָּל דְּתַקּוֹן רַבָּנָן כְּעֵין דְּאוֹרָיְיתָא תַּקּוֹן – כל תקנה שתיקנו חכמים, פרטי דיניהם שוים למצוה מהתורה, וכשם שבטבילה דאורייתא חציצה פוסלת את הטבילה, כך גם בטבילה זו החציצה פוסלת.

אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף, לשיטת רבי יהודה שטעם טבילת טהור שנכנס למקדש, היא מפני סרך טבילה, יש להסתפק בטבילה זו, האם בִּיאָה בְּמַקְצָת – כשאינו נכנס כולו לעזרה אלא מכניס אחד מאיבריו, שְׁמָהּ בִּיאָה, וצריך לטבול כשמכניס אחד מאיבריו, אוֹ לֹא שמה ביאה, ואינו צריך לטבול. אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, בָּהוֹנוֹת של מצורע שמכניס ידו ורגלו הימנית לעזרה שיתן הכהן עליהם מדם האשם יוֹכִיחוּ לפשוט את הספק, שֶׁהֵן בִּיאָה בְּמַקְצָת, שהרי מכניס רק את ידו ורגלו לעזרה, ולא את כל גופו, וְאַף על פי כן תָּנְיָא בברייתא לעיל בדברי רבנן שְׁמְצוֹרָע טוֹבֵל וְעוֹמֵד בְּשַׁעַר נִיקָנוֹר להכניס ידו ורגלו לבהונות, ואף רבי יהודה שטובר שאינו צריך לטבול, הוא רק משום שטבל מאתמול, אבל לולי זה היה צריך טבילה. ומוכח שביאה במקצת שמה ביאה.

אִיבַּעְיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, טהור שלא טבל, מַהוּ שיפטר מן הטבילה, על ידי שֶׁעֲשָׂה סָכִין אֲרוּכָּה, ויעמוד מחוץ לעזרה, וירשיט ידו לפנים וְיִשְׁחוֹט את הבהמה שנמצאת בתוך העזרה, שהרי מבואר בזבחים (לב:) שהקרבן כשר באופן זה. מוסיפה הגמרא: ספק זה תֵּיבָּעֵי – אפשר להסתפק לְשיטת תָּנָא זוֹמָא שמחמיר ומצריך טבילה זו וסובר שהיא מהתורה. וכן תֵּיבָּעֵי לְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי [–שחלקו] עָלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה שהקילו ואמרו שכל אדם אין צריך טבילה לכניסתו לעזרה. ומבארת הגמרא: תֵּיבָּעֵי לְכָל זוֹמָא שהצריך טבילה, שאפשר לומר שכאן יפטור מן הטבילה, משום שעַד כָּאן לֹא מְחַיֵּיב כָּאן זוֹמָא טבילה בטהור אֶלָּא כשנכנס לֶעָזְרָה – לתוך העזרה, אֲבָל לְבָרֵי – בשעומד מחוץ לעזרה לֹא צריך טבילה אף שעובד עבודה, אוֹ דְּיִלְמָא, כיון שהוא טהור אסור לו לשחוט מבחוץ, שמא ישכח שאסור להכנס בלא טבילה וְאָתֵי לְאִימְשׁוּכֵי – ויבוא להימשך תוך כדי השחיטה אחרי הקרבן לתוך העזרה. וכן תֵּיבָּעֵי לְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה, ואינם מחייבים טבילה בטהור הנכנס לעזרה, שאפשר לומר שכאן יחייבו אותו לטבול, משום שעַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבָּנָן שאינו צריך לטבול, דווקא הָתָם בברייתא שדיברו באופן שזה למצורע, דהיינו דִּלְא קָא עָבִיד עֲבוֹדָה בידים, אלא הכהן נותן על ידו ורגלו דם האשם, אֲבָל הָכָא [–בשוחט בסכין ארוכה] דְּקָא עָבִיד עֲבוֹדָה בידים כששוחט, לֹא פטרו אותו מן הטבילה, אוֹ דִּילְמָא, לֹא שָׁנָא – אין חילוק בין העובד עבודה למי שאינו עובד עבודה, ושניהם אינם צריכים טבילה. ומסקנת הגמרא: תִּיקּוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

שנינו במשנה: חָמֵשׁ טְבִילוֹת וַעֲשָׂרָה קִידּוּשִׁין טוֹבֵל כהן גדול ומקדש בו ביום. תָּנוּ רַבָּנָן, חָמֵשׁ טְבִילוֹת וַעֲשָׂרָה קִידּוּשִׁין טוֹבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, וְכוּלָּן – כל הטבילות היו בַּמִּקְדָּשׁ – במקום שקדושת העזרה, בְּגִין לשכת בֵּית הַפַּרְוָה, חוץ מִטבילה רִאשׁוֹנָה בתחילת עבודתו שאינה באה חובה ליום הכיפורים, שֶׁטבילה זו הָיְתָה בַּחוֹל – במקום שלא נתקדש בקדושת העזרה, עַל גַּבֵּי שַׁעַר הַמַּיִם בדרום העזרה, וּבְצַד לִשְׁכָּתוֹ הָיְתָה.

אָמַר אַבַּיֵי, ממה שאמרו שבית הטבילה שהיה טובל בו טבילה הראשונה היה על גבי שער המים, שְׁמַע מִינַּיהּ – אפשר ללמוד מכך, שהמעיין שנקרא עֵין עֵיטָם שממנו הגיעו המים לבית הטבילה, היה גָּבוֹהַּ יותר מִמַּקְרַקַּע הָעֲזָרָה עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת. וּמפרש אביי את ראייתו: שהרי בית הטבילה היה מעל שער המים, וגובה שער המים היה עשרים אמה, דִּתְנַן, כָּל הַפְּתָחִים שָׁהָיוּ שָׁם [–בבית המקדש], היה גּוֹבְהָן עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחְבָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, חוץ מִפתחו שֶׁל אוּלָם, שהיה גבוה ארבעים אמה ורחב עשרים אמה. ואם כן גם שער המים היה גבוה עשרים אמה. ויש לחשב מעל שער המים עוד שלש אמות שהיה גובה המקוה. וראיה שגובה המקוה הוא שלש אמות: דתַנְיָא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו טז) 'וְרָחַץ [בַּמַּיִם אֶת כָּל] בְּשָׂרוֹ', ודרשו, 'בַּמַּיִם' הכוונה בְּמֵי מִקְוֶה, 'כָּל בְּשָׂרוֹ' היינו שצריך להיות כמות מַיִם שֶׁכָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶן [–נכנס לתוכן], וְכַמָּה הֵן – כמה גודלו של המקוה, אַמָּה עַל אַמָּה בָּרוּם [–בגובה] שְׁלֹשׁ אַמּוֹת שזה גובה אדם עד צוארו, וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים שִׁמֵּי מִקְוֶה שנכנסים לבור זה הם אַרְבָּעִים סְאָה. ואם כן גובה המקוה היה עשרים ושלוש אמה מעל העזרה, עשרים אמה גובה שער המים, ושלש אמות גובה המקוה, ומוכח שעין עיטם היה גבוה עשרים ושלש אמות מעל העזרה, שאם לא כן לא היו המים מגיעים למקוה, שהמים לא יכולים לעלות יותר ממקום נביעתם.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י טבת, תש"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות קביעות זמן החתונה.

הנה באם יקבעו בחדש שבט, כפי מנהגנו עושים זה בחציו הראשון של החדש, ואם מטעם צריכים לאחר הזמן, טוב יותר לעשות זה בחדש אדר, שעל כל החדש כולו נאמר שהם ימי שמחה ויו"ט. ויהי רצון שיחליטו בטוב באמת בכל הפרטים...

בברכה לבשו"ט.

נ.ב. כבקשתו נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

מקשה הגמרא על ההוכחה שעין עיטם היה עשרים ושלש אמות מעל העזרה: **וְהָא** נוסף על העשרים ושלש אמות, **אִיבָּא** – יש עוד **אַמָּה** של עובי **הַתְּקָרָה** של שער המים, **וְעוֹד אַמָּה מַעֲזִיבָה** – של חול וטיט להגן שלא יחדור לחלוחית המים. מתרצת הגמרא: **הַשְׁעָרִים דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כֵּיוָן דְּשִׁישָׁא נִינְהוּ** – שהם משיש והם חזקים, לכן **בְּמַשָּׁהוּ עָבְדֵי לְהוּ** – עשו את עובי התקרה במשהו. מקשה הגמרא: אמנם עובי התקרה היה משהו, אבל **וְהָא אִיבָּא הָאִידָּ מַשָּׁהוּ** – יש להוסיף על החשבון עוד משהו, ומדוע אמר אביי שהיה רק עשרים ושלש אמות. מתרצת הגמרא: אמנם גובה עין עיטם מעל העזרה היה עשרים ושלש אמה ומשהו, אבל **כֵּיוָן דְּתִקְרַת שַׁעַר הַמַּיִם לָא חֲוֵאי אַמַּתָּא** – לא היתה אמה שלימה, **לֹא חָשִׁיב לָהּ** – לא חישב אותה, משום שחישב רק אמות שלימות.

שנינו במשנה: **פָּרְסוּ סָדִין שֶׁל בּוּץ וכו'**. מבררת הגמרא: **מַאי שְׁנָא** – מדוע פרסו סדין דווקא **שֶׁל בּוּץ**. מבארת הגמרא: הטעם הוא **כְּדְאָמַר רַב כַּהֲנָא** על המשנה להלן (לה.) בטבילה שניה, שפרסו סדין של בוץ, ופירש רב כהנא (לה:) הטעם, **כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר שֶׁעֲבוֹדַת הַיּוֹם [–יום הכפורים] בְּבִגְדֵי בּוּץ**, שתמיד הוא רגיל לשמש בבגדי זהב שיש בהם ציץ וחושן ואפוד ופעמוני המעיל, ופרסו לו סדין של בוץ כדי להזכירו שהיום הוא משמש בעבודת פנים בבגדי בוץ שאין בהם בגדים אלו. **הָכָא** – בטבילה ראשונה **נַמִּי** הטעם שפורסים סדין של בוץ כדי **שֶׁיַּכִּיר שֶׁעֲבוֹדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּץ**.

משנה

משנתינו ממשיכה את סדר עבודת יום הכיפורים: אחר שפרסו סדין של בוץ בינו לבין העם [כמבואר במשנה הקודמת], **פָּשַׁט** הכהן גדול את בגדי החול שלו, **וְיָרַד** למקוה **וְטָבַל** טבילה ראשונה של יום הכיפורים, **וְעָלָה**, ונתעטף במגבת **וְנִסְתַּפֵּג** – וניגב את המים מגופו, **וְהֵבִיאוּ לוֹ בִּגְדֵי זָהָב** – שמונה בגדים שמשמש בהם כל השנה, **וְלָבַשׁ**, ואחר הלבישה **קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו** מן הכיור, **וְהֵבִיאוּ לוֹ אֶת הַתָּמִיד** של שחר, **קָרָצוֹ** – שחטו, ולא גמר את כל השחיטה אלא רוב של שני סימנים, **וּמֵירַק** – וגמר כהן **אַחֵר** את **הַשְּׁחִיטָה עַל יָדוֹ** – בשבילו, ובשעה שגמר הכהן השני את השחיטה **קִבֵּל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶת הַדָּם וְזָרַק** על המזבח, אחר כך **נִכְנַס** להיכל **לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר** על מזבח הקטורת, **וּלְהֵיטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּלְהַקְרִיב** על מזבח החיצון **אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָאֵבָרִים** של קרבן התמיד, **וְאֶת הַמִּנחָת חֲבִיתִּין** שהיה מקריב הכהן הגדול בכל יום עם התמיד, **וְאֶת הַיַּיִן** לנסכים.

כיון ששנינו שנכנס להקטיר קטורת של שחר, באה המשנה לומר מתי מקטירים את הקטורת: **קְטוֹרֶת שֶׁל שַׁחַר הָיְתָה קְרֵיבָה בֵּין זריקת דַּם התמיד לְהקרבת הָאֵבָרִים. וקטורת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם היתה קריבה בֵּין הקרבת הָאֵבָרִים של תמיד של בין הערבים לִנְסָכִים של התמיד.**

המשנה חוזרת לטבילת הכהן גדול: **אִם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ אִיכְמְטָנִים** – מעונג ומפונק, ואינו יכול לסבול את קור המים, **מְחַמִּין [–מחממים] לוֹ מים חַמִּין** מערב יום הכיפורים, **וּמַטִּילִין** אותן ביום **הכיפורים לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן** – לתוך חקק בית הטבילה, **כְּדֵי שֶׁתְּפִיגּ צִינָּתָן** – שיבטל את צינת המים ויתחממו המים במקצת.

גמרא

שנינו במשנה 'פשט ירד וטבל'. הגמרא מדייקת מה שלא אמרו שמקדש ידיו ורגליו לפני טבילתו: **אָמְרוּהָ רַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, הָא** – משנתינו שלא נאמר קידוש ידים ורגלים לפני הטבילה, היא **דְּלָא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאִי** משנתינו כשיטת **רַבִּי מֵאִיר, כֵּיוָן דְּאָמַר** לקמן (לד:) כשהחליף הכהן מבגדי קודש לבגדי קודש, שהיה מקדש ידיו ורגליו לפני הטבילה אחר הפשיטה. והטעם, משום שהקידוש אינו על הפשיטה, אלא **תְּרֵי קִידּוּשֵׁי אַלְבִּישָׁה עָבִיד לְהוּ** – ששתי הקידושין הם לצורך הלבישה. ואם המשנה היא כרבי מאיר, **הָכָא נַמִּי** – גם במשנתינו בטבילה ראשונה, אמנם הוא פושט בגדי חול, אבל כיון שלובש אחר הטבילה בגדי קודש, **לִיעָבִיד תְּרֵי קִידּוּשֵׁי אַלְבִּישָׁה** – צריך לקדש ידיו ורגליו פעמיים לצורך הלבישה, דהיינו לפני הטבילה ואחרי הטבילה, ומוכח שמשנתינו שלא אמרה לקדש לפני הטבילה, אינה כשיטת רבי מאיר, אלא כרבנן שסוברים שהקידוש שלפני הטבילה הוא על הפשיטה, וכאן שפושט בגדי חול אינו מקדש.

מבארת הגמרא: **אָמַר לְהוּ רַב פָּפָּא**, לעולם משנתינו היא גם כרבי מאיר, **וּבֵין לְרַבָּנָן בֵּין לְרַבִּי מֵאִיר, חַד** – הקידוש שלפני הטבילה הוא **אַפְּשִׁיטָה** – לצורך הפשיטה **דְּבִגְדֵי קוֹדֶשׁ, וְחַד** – הקידוש שאחר הטבילה הוא **אַלְבִּישָׁה** – לצורך לבישת בגדי קודש, ולכן במשנתינו בטבילה ראשונה שפושט בגדי חול אינו מקדש לפני הטבילה לצורך הפשיטה. **וְהָכָא** – בטבילה שניה שנחלקו רבי מאיר ורבנן האם מקדש לפני הפשיטה או לאחריה, **בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי** – נחלקו בפירוש הפסוקים, שנאמר (ויקרא טז כג–כד) **'וּפָשַׁט** אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ וגו', **וְרָחַץ** (וְרָחַץ) אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ **וְלָבַשׁ** אֶת בְּגָדָיו'. ונכתב 'ורחץ' בין הפשיטה ללבישה, ללמד שצריך קידוש לפשיטה וקידוש ללבישה. ובדרשת פסוקים אלו נחלקו, **רַבִּי מֵאִיר סָבַר, מְקַדֵּשׁ** קידוש של **אַפְּשִׁיטָה** לְקידוש של **לְבִישָׁה, מַה** בקידוש של **לְבִישָׁה** הסדר הוא שלוֹבֵשׁ **וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ**, כמו שלמדו בגמרא לקמן, **אַף** בקידוש של **אַפְּשִׁיטָה** הסדר **שִׁפּוֹשֵׁי וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְרַבָּנָן סָבְרִי, מְקַדֵּשׁ** קידוש של **אַפְּשִׁיטָה** לְקידוש של **לְבִישָׁה, מַה** בקידוש של **לְבִישָׁה כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ מְקַדֵּשׁ**, דהיינו אחר הלבישה, **אַף** קידוש של **אַפְּשִׁיטָה כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ מְקַדֵּשׁ**, דהיינו קודם הפשיטה.

אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב פָּפָּא, וּמִי מָצֵית אָמְרַת הָכִי – וכי אפשר לומר שלרבי מאיר אינו מקדש לפני טבילה ראשונה, ומקדש רק לצורך הלבישה, **וְהָתַנְיָא** – והלא שנינו בברייתא, **פָּרְסוּ סָדִין שֶׁל בּוּץ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם, וּפָשַׁט** הכהן גדול את בגדי החול, **וְיָרַד וְטָבַל** טבילה ראשונה, **וְעָלָה**, ונתעטף במגבת **וְנִסְתַּפֵּג** – וניגב את גופו, **וְהֵבִיאוּ לוֹ בִּגְדֵי זָהָב** – שמונה בגדים שמשמש בהם כל השנה **וְלָבַשׁ, וְקִידֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו** מהכיור. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, הסדר היה **שְׁפָשַׁט וְקִידֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו** פעם ראשונה, **וְיָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג, הֵבִיאוּ לוֹ בִּגְדֵי זָהָב וְלָבַשׁ, וְקִידֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו** פעם שניה. ומאחר ששנינו בברייתא שאמר רבי מאיר שמקדש בטבילה ראשונה גם לפני הטבילה, מוכח שלרבי מאיר צריך שתי קידושין לצורך הלבישה, ומשנתינו אינה כרבי מאיר. **אָמַר לְהוּ רב פפא, אִי תַּנְיָא** מפורש בברייתא שלרבי מאיר יש גם בטבילה ראשונה שני קידושין, **תַּנְיָא, ומשנתינו אינה כרבי מאיר.**

מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר** שאמר שבטבילה ראשונה מקדש ידיו ורגליו פעמיים, **הַיְינוּ דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ** – מובן היכן מוצאים